

KVANTITATIVNI ASPEKTI KVALITATIVNE METODOLOGIJE — TIPOLOGIJE U DRUŠTVENIM ZNANOSTIMA

Duško Sekulić
Filozofski fakultet, Zagreb

SAŽETAK

Autor iznosi tvrdnju da je pretpostavka svakog znanstvenog istraživanja svojevrsno katalogiziranje i sistematiziranje pojava koje se istražuju. Drugim riječima, svaki znanstveni poduhvat najčešće započinje tipologizacijom stvarnosti kao osnovnom metodom koja treba poslužiti za stvaranje preliminarne slike o dimenzijama problematike. Međutim, upozorava autor, svaka takva logička tipologija mora biti u vezi s odlikama stvarnosti koju sistematizira pa je podjela na tzv. logičku i empirijsku tipologiju arbitrarna.

Koristeći neke primjere iz socioloških rasprava (Merton, Đurić, Obradović i drugi), autor u nastavku eksplicira teškoće formiranja tipologije za potrebe konkretnog empirijskog istraživanja stambene gradnje u Zagrebu.

Osnove svake tipologije

Prvi korak u svakom znanstvenom istraživanju je ono što bismo mogli nazvati »uvođenjem reda u kaos«. Okruženi smo mnoštvom elemenata koje nastojimo srediti na neki smisljeni način. **Klasifikacija ili tipologizacija činjenica koje nas okružuju predstavlja prvi korak u sređivanju stvarnosti**, pa zato »klasifikatorski period« karakterizira mnoge znanstvene discipline u nastajanju. No, kao što je i rađanje svake discipline karakterizirano takvim klasifikatorskim periodom, tako je i svaki istraživački napor unutar svake discipline isto tako karakteriziran »klasifikatorskim periodom« s tim da on predstavlja jednu kratkotrajnu epizodu s koje se odmah prelazi dalje ili se čak polazi od gotovih klasifikacija i tipologija koje su već sadržane u arsenalu pojedine discipline. (Tako svaki istraživački projekt možemo promatrati kao ontogenezu koja se ponavlja u filogenezi, tj. faze u svakom projektu imaju određenu korespondenciju u fazama nastajanja pojedinih disciplina).

No, što predstavlja osnovu svakog tipološkog razvrstavanja stvarnosti? Kao što logička struktura nije identična s genetskom strukturom nekog djela

tako i u tipologiji imamo nejasnu predodžbu o različitim vrstama i tipovima nekih dijelova stvarnosti koja nas okružuje. Govorimo o različitim tipovima ljudi, društva, naselja, kuća itd. Međutim, na temelju čega dolazimo do toga da neke diskretne elemente stvarnosti stavljamo u zajedničku kategoriju i razlikujemo ih od nekih drugih elemenata?

Jednostavno, radi se o tome da neke varijable imaju tendenciju zajedničkog kovariranja tj. da je **uvijek određena vrijednost jedne varijable povezana s određenim vrijednostima nekih drugih varijabli**. Kad god imamo takvu situaciju zajedničke kovarijacije ili zajedničkog pojavljivanja ili nepojavljivanja nekih varijabli korisno je pojednostavniti stvarnost na taj način da taj fenomen zajedničkog javljanja nazovemo zajedničkim imenom tj. da konstruiramo određeni tip. Kako kaže A. Stinchcomb: »Kada god veliki broj varijabli ide zajedno tako da je specifična vrijednost jedne uvijek povezana sa specifičnim vrijednostima drugih, znanstveno je korisno stvaranje **tipologija** ili setova tipoloških koncepata kao što su, na primjer, kemijski elementi«¹. U slučaju kemijskih elemenata koji predstavljaju takvu najjednostavniju tipologiju imamo, na primjer, varijablu atomske težine gdje je specifična atomska težina povezana uvijek s jednakom valencijom, jednakom točkom ključanja i smrzavanja, jednakom specifičnom težinom, jednakim brojem atoma u molekuli i jednakom snagom kemijskih veza. Takav isti pristup vrijedi i za kompleksnije fenomene koje klasificiramo kao na primjer tipove društava: lovačko-sakupljačka, nomadska, poljoprivredna i industrijska društva — klasifikacija koja potječe iz antropologije a također se temelji na određenom skupu varijabli koje variraju na isti način. Ili, naselja se klasificiraju prema broju stanovnika, postotku zaposlenih u poljoprivredi i koncentraciji stanovnika u području i slično.

U slučaju što ga ovdje istražujemo² mogli bismo poći od dijela grada (gradske četvrti) i reći da je činjenica da netko živi u određenoj četvrti povezana s tipom kuće u kojoj živi, njegovim socijalnim statusom, komunalnom opremljenošću naselja. Mogli bismo reći da postoji tendencija da tip i opremljenost kuće variraju zajedno s komunalnom opremljenošću naselja, socijalnim statusom stanovništva, a sve u određenim relativno diskretnim teritorijalnim jedinicama. Onda možemo govoriti o tipologiji naselja (ovdje se radi o individualnoj stambenoj gradnji), kada se **promatrane varijable pojavljuju uvijek u određenim sklopovima vrijednosti**. Da maksimalno pojednostavimo, pretpostavljajući samo dva empirijska tipa mogli bismo reći da su određeni prostori karakterizirani visokim socijalnim statusom stanovnika, dobrim karakteristikama kuća i dobrom komunalnom opremljenošću promatranog teritorija pa takav teritorij nazivamo »bolje naselje« — čime dobivamo jedan tip, dok bi opozitne vrijednosti varijabli (socijalnog statusa stanovnika, kvaliteta i opremljenosti kuće, komunalne opremljenosti naselja) predstavljale drugi tip.

1 A. Stinchcombe: *Constructing Social Theories*, Harcourt, 1968, str. 44.

2 Radi se o istraživanju O. Caldarić i suradnici, *Tipologija individualne izgradnje na sjevernom području grada Zagreba — podbrežja Medvednice*, Zavod za sociološka istraživanja, Filozofski fakultet, Zagreb, 1982.

Neki problemi evaluacije tipologije

Prvo pitanje koje postavljamo kada želimo evaluirati tako dobivene tipologije je, da li varijable zaista uvijek idu zajedno na onaj način na koji smo to opažali pa onda i pretpostavljali i za druge još neopažene slučajeve. Da opet spomenemo Stinchcombe: »Mi želimo znati da li varijable imaju određenu kombinaciju vrijednosti u nekim situacijama i da su te vrijednosti uvijek iste u takvim situacijama a imaju drugačiji iznos vrijednosti u drugim situacijama«³. Drugim riječima, provjeravamo da li uvijek uz visoki socijalni status ide i određeni tip kuće i da je to uvijek tako, i opet, da li uz niski socijalni status ide drugačiji tip kuće?

Možemo dakle reći da **svaka tako shvaćena tipologija predstavlja određenu hipotezu o karakteristikama stvarnosti** tj. utvrđenu empirijsku zakonitost o načinu zajedničkog povezivanja određenih varijabli. Na taj način tipologija predstavlja i okvir za istraživanje da li se stvarnost zaista tako »uređuje« kako mi pretpostavljamo, ali isto tako je i sredstvo predviđanja da će, ako nađemo određenu vrijednost jedne varijable u nekom još neistraženom segmentu stvarnosti, druge varijable imati isto tako određenu vrijednost.

Drugi, ništa manje važan, aspekt evaluacije tipologije je da li je određena tipologija znanstveno plodna, tj. da li se ona pojavljuje kao uzrok ili posljedica nekih drugih fenomena koje ispitujuemo u našoj teorijskoj slici svijeta. Drugim riječima, da li je tip »boljeg« ili »lošijeg« naselja povezan s konceptima kriminaliteta, susjedskih odnosa i sl. i pojavljuje li se kao njihov determinatni faktor ili pak kao njihova konzekvenca?

Logičke osnove tipologije

U prvom odjeljku govorili smo o tipovima kao o nečemu što opažamo u našoj okolini, dakle o onome što proizlazi iz našeg iskustva. Konstatcija da se radi o kovarijaciji određenih varijabli koje se pojavljuju uvijek u određenom setu međusobno karakterističnih vrijednosti predstavlja u stvari konstataciju o logičnoj osnovi na kojoj se svaka tipologija temelji.

U stvari, iz teoretski neograničenog broja varijabli koje nas okružuju uzimamo neke na temelju kojih klasificiramo predmete ili činjenice koje istražujemo. Ako imamo posla samo s jednom varijablom onda predmete možemo jednostavno klasificirati prema mjestu koje zauzimaju na toj varijabli — na primjer, kada sve ljude klasificiramo prema težini ili visini. Međutim, u tipologiziranju određenih objekata obično polazimo od većeg broja varijabli (to je ono što P. Lazarsfeld naziva **attribute space** ili prostor atributa)⁴ a tipovi nam predstavljaju interakcioni efekt tih varijabli. Ako varijabla X može imati vrijednosti 1 i 2 i isto tako varijabla Y može imati vrijednosti 1 i 2, njihovom interakcijom dobivamo četiri osnovna tipa, naime, X_1-Y_1 , X_1-Y_2 , X_2-Y_1 i X_2-Y_2 . To je osnovica četveročlanih jednostavnih tipologija na koje tako često nailazimo u sociološkim tekstovima:

3 A. Stinchcombe, isto, str. 45.

4 Lazarsfeld, P.: Some Remarks on Typological Procedures in Social Research, u Lazarsfeld, Passanella, Rosenberg: »Continuities in the Language of Social Research«, The Free Press, 1972.

		Y	
		1	2
X	1	X_1Y_1	X_1Y_2
	2	X_2Y_1	X_2Y_2

U prvom slučaju, kada smo govorili o osnovama svake tipologije, tvrdili smo da je neka određena kombinacija vrijednosti varijabli vjerojatnija nego neke druge kombinacije. Tu tvrdnju zasnivali smo na našem svakodnevnom iskustvu ili istraživanju svojstava stvarnosti, međutim, kada analiziramo logičku strukturu tipologije onda ne govorimo da je bilo koja kombinacija varijabli vjerojatnija od bilo koje druge ili pak da su neke kombinacije varijabli isključene. U situaciji kada smo tipologiju razložili na njezinu logičku strukturu svaki dobiveni tip dobiva ime i stvar je empirijske provjere da li se u stvarnosti pojavljuje ili ne, ako da — pod kojim uvjetima, itd.

Uzmimo jedan primjer takve tipologije. Neka dvije varijable od kojih polazimo (**attribute space**) budu pozitivne (nagrade) i negativne (kazne) sankcije⁵. Pretpostavimo li da se tu radi o dihotomnim varijablama onda možemo imati u svakom slučaju veliku ili malu vjerojatnost da će se bilo koja od ovih sankcija pojaviti u nekoj organizaciji, prema nekoj organizaciji, prema nekoj grupi ili sl. Interakcijom tih dviju dihotomnih varijabli dobivamo četiri tipa kojima možemo nadjenuti imena:

		Y		
		Y ₁	Y ₂	
X	X ₁	a	b	X = negativne sankcije (X ₁ = velika vjerojatnost X ₂ = mala vjerojatnost).
	X ₂	c	d	

Dobiveni tipovi:

- a = uravnotežena organizacija (jednaka visoka vjerojatnost pozitivnih i negativnih sankcija)
- b = punitivna organizacija (velika vjerojatnost negativnih i mala vjerojatnost pozitivnih sankcija)

⁵ Primjer je uzet iz J. Zupanov: Nekoliko empiričkih podataka o odgovornosti u radnim organizacijama, u knjizi »Samoupravljanje i društvena moć«, Naše teme, Zagreb, 1969.

c = benevolentna organizacija (mala vjerojatnost negativnih i velika vjerojatnost pozitivnih sankcija)

d = anarhična organizacija (mala vjerojatnost bilo koje vrste sankcioniranja)

Dakle, interakcija dviju dihotomnih varijabli dala nam je četiri teorijska tipa, no još ništa ne znamo kolika je vjerojatnost pojavljivanja u stvarnosti bilo kojeg od ovih tipova tj. čak je moguće da se radi o potpunom konstruktumu koji nema nikakvu vjerojatnost da se pojavi u stvarnosti.

Da uzmemo drugi primjer koji je više u skladu s onim što nas ovdje zanima. Pretpostavimo da imamo varijable obrazovanja i vlasništva nad kućom u kojoj ispitanik stanuje. Ako opet pretpostavimo dihotomizirane varijable onda možemo imati ljude s većim ili manjim obrazovanjem koji mogu biti vlasnici ili nevlasnici kuća u kojima stanuju.

		Y		
		Y ₁	Y ₂	
X	X ₁	a	b	X = obrazovanje Y = vlasništvo nad kućom
	X ₂	c	d	

U tom slučaju imamo obrazovane vlasnike, obrazovane nevlasnike i isto tako neobrazovane vlasnike i nevlasnike.

Naime, nema nikakvog razloga da **atribute space** bude konstituiran samo od dviju varijabli, ni da te varijable budu dihotomne. Takve tipologije nalazimo u sociološkim radovima vrlo često zbog njihove logične elegantnosti, a nikako zato jer se atributi u stvarnosti distribuiraju upravo na taj način.

Jedan primjer

Da bi se vidjelo koliko je snažan utjecaj tipologiziranja u sociološkoj teoriji ukratko ćemo opisati jedan vrlo poznati primjer. Radi se o tipologiji devijantnog ponašanja koju je prvi razvio Robert Merton⁶. Plodonosnost te tipologije, ali i u njoj sadržana nekoherentnost, dala je impulse za niz diskusija i revizija koje ćemo koristiti da samo ilustriramo poteškoće i probleme u samom procesu konstrukcija tipologija.

Kada se konstruiraju tipologije koje koristimo u sociološkim istraživanjima ako želimo ostaviti po strani prividnu elegantnost koju one sadrže i udubimo se u sam proces njihova nastajanja, onda smo obično svjedoci jednog proturječnog procesa. S jedne strane polazimo od nekih tipova u stvarnosti koji su nam intuitivno jasni, a s druge strane nastojimo onda rekonstruirati njihovu logičku osnovu kao interakciju varijabli. Uslijed te kombinacije »intuicije« i logičke konzistencije lako nam se može dogoditi da upad-

⁶ R. Merton: Social Structure and Anomie, 4. poglavlje u knjizi »Social Theory and Social Structure«, Glencoe, 1957.

nemo u inokonzistenciju ili pak da ne iskoristimo sve mogućnosti koje nam se pružaju.

Jedan takav primjer daje Mertonova tipologija devijantnog ponašanja koja u stvari tipove ponašanja razmatra kao interakcioni efekt dviju (a djelomično) i triju varijabli. Radi se o tome da se odvajaju kulturni ciljevi od sredstava za postizanje tih ciljeva gdje i ciljevi i sredstva mogu biti prihvaćeni ili odbijeni u bilo kojoj kombinaciji. Na taj način Merton dobiva četiri osnovna tipa ponašanja od kojih prvi (prihvatanje ciljeva i sredstava) ne označuje devijantno ponašanje već konformizam, dok ostala tri predstavljaju različite oblike devijantnog ponašanja (inovativno, ritualističko ponašanje, te povlačenje iz situacije).

Takva se tipologija može prikazati na slijedeći način:

Način prilagođavanja (tip)	Ciljevi	Sredstva
konformizam	x	x
inovacija	x	—
ritualizam	—	x
povlačenje	—	—

x = prihvaćanje

— = odbijanje

Međutim, osjetivši da mu tako dobiveni tipovi ne opisuju intuitivno spoznatu stvarnost, Merton uvodi još jedan tip kojeg naziva odmetanje, a koji se temelji na odbacivanju sa zamjenom (u Mertonovoj notaciji x). Problem je u tome što Merton na taj način uvodi interakciju tri varijable a ne više dvije iako ne povlači sve konsekvence u vidu većeg broja tipova.

Tako do kraja povučene »konsekvence« možemo naći kod M. Đurića⁷ koji logično zaključuje da iz interakcije triju varijabli moramo dobiti devet tipova, a ne pet kao kod Mertona. Takva tipologija izgleda kod Đurića ovako:

Način prilagođavanja	Ciljevi	Sredstva
inventivnost	x	x
larpurlartizam	—	x
oportunizam	—	x
farizejstvo	x	—
kvijetizam	x	—
otuđenost	—	—
perfekcionizam	x	x
buntovništvo	x	x
konformizam	x	x

⁷ M. Đurić: Devijantno ponašanje i društvena struktura, *Sociologija*, 3—4/1961.

Mertonova tipologija doživljavala je i druge revizije. Tako npr. R. Dubin⁸ dalje razvija tipologiju polazeći od interakcija triju spomenutih varijabli ali u »trodimenzionalnom prostoru«, tj. ukrštajući ih polazeći od ciljeva ali i institucionaliziranih normi i sredstava te na taj način dobiva 27 tipova devijantnog ponašanja. No, ovdje nam nije namjera da dalje prikazujemo razvoj diskusije o Mertonovoj tipologiji već da samo kroz njeno naznačavanje ukažemo na sam proces konstrukcije tipologije. Naravno, testiranje plodnosti tipologije obavlja se kroz to **da li takve tipove nalazimo u realnosti i da li nam se one pokazuju kao značajne u nekom teorijskom sklopu pomoću kojeg stvarnost analiziramo.**

Na isti način možemo postupiti s podacima iz naše studije. Pretpostavimo da imamo tri varijable — socijalni status ispitanika, kvalitetu objekta i karakteristike okoline u kojoj je objekt smješten. Isto tako pretpostavimo da je svaka od tih varijabli dihotomna tj. da imamo ispitanike visokog i niskog socijalnog statusa, da imamo kvalitetne i nekvalitetne objekte i da imamo dobru ili lošu okolinu u kojoj se objekt nalazi⁹.

U tom slučaju dobili bismo interakcijom te tri složene varijable slijedeću tipologiju:

Tip	Socijalni status	Objekt	Okolina
1	x	x	x
2	x	x	—
3	x	—	x
4	x	—	—
5	—	x	x
6	—	—	x
7	—	x	—
8	—	—	—

Kako bismo mogli okarakterizirati te tipove?

Tip 1: To su ljudi visokog statusa koji žive u dobrom objektu i u dobroj okolini;

Tip 2: Ljudi visokog socijalnog statusa, u dobrom objektu ali u slaboj okolini — npr. u još neurbaniziranom dijelu grada kada nove kuće tek prodiru;

Tip 3: Ljudi visokog socijalnog statusa u dobroj okolini ali u slabom objektu — npr. ako usprkos statusa nemaju sredstva da održavaju objekt;

Tip 4: Ljudi visokog statusa ali u slaboj okolini i sa slabim objektom itd. Tako možemo opisati svaki od dalje spomenutih tipova.

Pitanja koja moramo postaviti kod takve tipologije su slijedeća: 1. Da li tako opisani tipovi uopće postoje u stvarnosti? No, kada polazimo od već

⁸ Dubin: Deviant Behavior and Social Structure: Continuities in Social Theory, »American Soc. Rev.«, April, 1959.

⁹ Naravno da se ovdje ne može raditi o jednostavnim varijablama već indeksima koji bi bili kompozit većeg broja varijabli, no to nas u ovoj ilustraciji ne zanima.

postojećeg iskustva jasno je da takvi tipovi postoje. Međutim, mnogo je ozbiljnije pitanje: 2. da li svi spomenuti tipovi postoje u realnosti? Logička kombinacija dala nam je osam tipova za koje nemamo razloga pretpostaviti da svi moraju postojati u stvarnosti ili pak neki mogu postojati ali sa zanemarljivom frekvencijom. 3. Fundamentalno pitanje je međutim, da li je ova tipologija relevantna, tj. da li nam se spomenuti tipovi pojavljuju kao uzroci ili posljedice u nekom za nas zanimljivom kauzalnom lancu. Da objasnimo: mi možemo stvarati tipologije interakcijom bilo kojih varijabli i tako dobiveni tipovi će biti realno egzistentni ali potpuno znanstveno nerelevantni. Tako, na primjer, možemo kombinirati varijable visine i težine i na taj način dobiti četiri tipa ljudi koji su egzistentni, ali nisu relevantni. No i tako stvorena tipologija »vabi« za provjeravanjem — da li su tako dobiveni tipovi povezani sa životnim vijekom ili npr. nešto slično. Drugim riječima, bez obzira na egzistentnost određenih tipova svaka tipologija nema jednaku znanstvenu relevantnost.

Problem s kojim se susrećemo u takvoj konstrukciji tipologija je veliki broj tipova koje dobivamo kada povećavamo broj varijabli koje interakcioniramo. Da bismo smanjili broj tipova s kojima baratamo tako da odgovoraju našem »opsegu pažnje« ili da barem budu teorijski relevantni koristimo se procesom **redukcije**¹⁰. **Arbitrarna numerička redukcija** je u stvari stvaranje indeksnih brojeva — mi smo u spomenutoj tipologiji pretpostavili jednu takvu numeričku redukciju jer svaka od tri spomenute varijable jeste u stvari zbirni indeks većeg broja varijabli što nam smanjuje ukupni broj tipova. Postoji također i **funkcionalna redukcija** ako postoji neka stvarna veza između dvije promatrane varijable koje promatramo pa je neka njihova kombinacija isključena ili barem marginalna. Iako takva funkcionalna redukcija ne dolazi u obzir u skiciranoj tipologiji — primjera radi mogli bismo pretpostaviti da je nemoguće da ljudi visokog socijalnog statusa žive u lošem objektu ili da je to barem tako marginalna pojava da se može zanemariti. U tom bi nam slučaju otpali tipovi 3 i 4 kao nepostojeći te bi se ukupni broj tipova smanjio na 6. U **pragmatičkoj redukciji** određene kombinacije varijabli pripisuju se jednom tipu u istraživačko-pragmatičke svrhe. Efekt je opet isti — smanjuje se broj tipova koje uzimamo u obzir u našoj analizi. Na primjer, kada bismo smatrali da svi loši objekti predstavljaju jedan tip a da diferencijacija ima smisla samo interakcijom varijabli koje nam preostaju onda bismo dobili pet tipova jer bi tipovi 3, 4, 6 i 8 predstavljali jedan tip a ostali bi nam još 1, 2, 5 i 7.

Možemo još spomenuti i proces **substrukcije** kako ga naziva Lazarsfeld. Polazeći od činjenice da se svaka tipologija u svojoj logičkoj osnovici temelji na redukciji prostora atributa može se taj prostor otkrivati kod datih tipologija i tamo gdje on i nije eksplicitan nego implicitan. Takva nam substrukcija može služiti kao heurističko sredstvo otkrivanja novih tipova kojih možda prvobitni autor nije bio svjestan, ili pak kao sredstva za dokazivanje određenih preklapanja u tipovima koje nam analizirani autor prezentira. Đurićeva elaboracija Mertonove tipologije nije ništa drugo nego određeni

¹⁰ P. Lazarsfeld, op. cit.

jednostavni proces substrukcije u kojemu je do kraja razvijen prostor atributa s kojima je Merton operirao.

Empirijska tipologija

Prethodno prikazani procesi konstrukcije tipologija temeljili su se na našem svakodnevnom iskustvu i strogoj logičkoj analizi tog iskustva. Suvremene statističke tehnike omogućavaju nam da baratamo s mnogo većim brojem varijabli nego što je to naznačeno u gornjim primjerima, a da opet dobijemo smislenu tipologiju ili klasifikaciju podataka. Jedna od takvih tehnika je **faktorska analiza**.

U faktorskoj analizi polazimo od interkorelacione matrice velikog broja varijabli i onda tražimo određena grupiranja korelacija koja nam ukazuju na neki faktor koji leži »iza« međusobno povezanih varijabli.

Ako imamo, na primjer, četiri varijable x_1 , x_2 , x_3 i x_4 i izračunamo njihove međusobne korelacije i dobijemo da postoji jaka korelacija između x_1 i x_2 i isto tako jaka korelacija između x_3 i x_4 a da između x_1 i x_3 i x_4 s druge strane, nema nikakve korelacije onda možemo pretpostaviti da iza x_1 i x_2 stoji neki zajednički faktor koji uvjetuje njihovu međusobnu povezanost i isti takav faktor možemo pretpostaviti iza x_3 i x_4 .

Vidimo analogiju s prostorom atributa kojeg ovdje predstavljaju sve varijable i tipovima ili kategorijama kojeg predstavljaju faktori. Naravno, primjena faktorske analize ima smisla samo na velikom broju varijabli i ona u sebi sadrži još niz tehničkih problema u koje nećemo sada ulaziti. Dovoljno je da spomenemo jedan primjer upotrebe faktorske analize radi sličnih razloga koja nas ovdje zanima. J. Obradović¹¹ je u svojem istraživanju participacije radnika u procesu donošenja odluka područja odlučivanja svrstao u petnaest grupa koristeći ekspertizu 8 stručnjaka — ekonomista i psihologa (vrste ili tipovi odluka bili su: vanjsko ekonomsko poslovanje vezano uz tržište, vanjsko poslovanje vezano uz suradnju, unutrašnje ekonomsko poslovanje, raspodjela osobnih dohodaka, tehničko-proizvodna djelatnost, kadrovski problemi, međuljudski odnosi na razini grupe, međuljudski odnosi na razini pojedinaca, društveni standard i socijalna pomoć, organizacija poduzeća, organizacija rada, vanjske i unutrašnje društveno-političke teme, normativna djelatnost, proceduralni postupci organa upravljanja i razno). U jednom kasnijem radu, kada je inicijalno sakupio podatke, J. Obradović¹² je uzeo interkorelacije između petnaest spomenutih tema u pet dimenzija participacije (učestalost diskusije, dužina diskusije, broj izlaganja, broj predlaganja i broj prihvaćenih prijedloga), što daje korelacionu matricu 75×75 iz koje je ekstrahirao 20 primarnih faktora. Tih dvadeset primarnih faktora predstavljaju u stvari ispravku prethodne klasifikacije od 15 tema.¹³

11 J. Obradović: Distribucija participacije u procesu donošenja odluka, Revija za sociologiju, 1, 1972.

12 J. Obradović: Faktorska struktura participacije, Sociologija, 4, 1975.

13 Dobivenih 20 vrsta participacije su: kvaliteta participacije, pravno-normativna ekspertiza, ekspertiza iz područja kadrovskih i međuljudskih odnosa, organizacija rada, ekonomska ekspertiza, kvantitativni aspekt participacije u području tehničkih i ekonomskih problema, međuljudski odnosi na razini pojedinca, kvantitativni aspekt participacije iz područja tehničko-proizvodnih problema, normativna djelatnost, razno, organizacija poduzeća, kvantitativni aspekt participacije u vezi s raspodjelom itd.

Na istom principu moguće je konstruirati klasifikaciju podataka dobivenih prethodnim istraživanjem. Tipologija se dobiva ukrštanjem svih varijabli, dakle i onih socijalnog statusa stanara i onih koje se odnose na karakteristike samog objekta kao i onih koje se odnose na karakteristike šireg naselja. Takva faktorizacija podataka daje nam empirijski zasnovanu tipologiju individualne stambene gradnje koja paralelno uzima u obzir sve dimenzije varijabli i to njihov velik broj (što nam u samoj logičkoj konstrukciji tipologije nije moguća). Pitanja o znanstvenoj relevantnosti tako dobivene tipologije ostaju potpuno ista kao i kod one zasnovane na ukrštanju samo nekoliko varijabli iako se npr. problem nepostojećih tipova ne postavlja zbog induktivnog karaktera tako dobivene tipologije.

Duško Sekulić

**The Quantitative Aspects of Qualitative Methodology:
Typologies in the Social Sciences**

SUMMARY

The prerequisite of any scientific work is a catalogization and systematization of features which are investigated. Any scientific research projects begin with the catalogization of different aspects of reality which are relevant for the research. This will give the preliminary sketch of the real frameworks of the problem. But, the author points out that any logical typology has to be in strong connection with the characteristics of the real world which is under process of systematization so the division between the logical and empirical typologies is an arbitrary one.

Using some examples from sociological works (Merton, Đurić, Obradović and the others) the author explains the difficulties in the construction of a typology for one empirical research of the housing situation in Zagreb.

Translated by
O. Čaldarović